



Anna Willman

KLASY

I-4

LITERUM

OPRACOWANIE

Nad Niemnem

Eliza Orzeszkowa

SZKOŁA TWÓRCZEGO
CZYTANIA

- ✓ inspiruje
- ✓ poszerza horyzonty
- ✓ porządkuje i utrwala wiedzę

Anna Willman

OPRACOWANIE

Nad Niemnem

Eliza Orzeszkowa



Przed lekturą

W tym rozdziale znajdziesz informacje i wskazówki, które ułatwią ci interpretację lektury, a być może zainspirują cię do samodzielnego odkrywania jej walorów.

1. Daj szansę Orzeszkowej. Choć przykro zaczynać od tego opracowanie, prawda jest taka, że dla wielu z nas, współczesnych czytelników, twórczość Elizy Orzeszkowej jest synonimem nudziarstwa. Parafrazując powiedzonko jednej z bohaterek *Nad Niemnem* (w trakcie lektury przekonasz się, której), można by zawołać: Bardzo niesłusznie! Spróbuj zweryfikować krzywdzącą opinię o niedosłej noblistce (była nominowana do literackiej Nagrody Nobla w 1905 roku, podobnie jak Żeromski).

2. Przeczytaj informacje o autorce i jej dziełach (s. 7). Przekonasz się, że była kobietą nietuzinkową, nowoczesną i postępową.

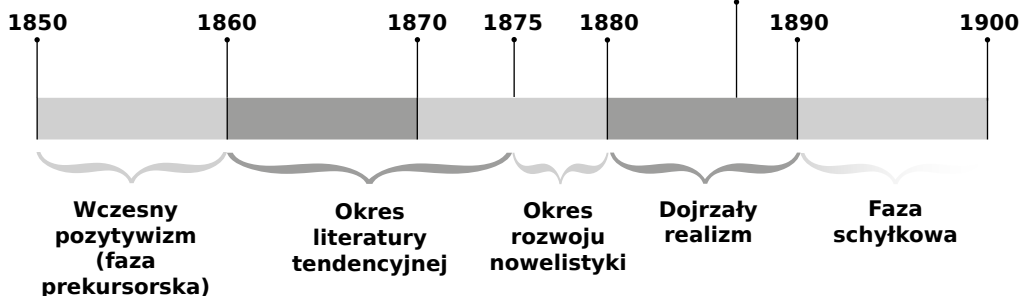
3. Spróbuj polubić opisy przyrody. Podobno ktoś wyliczył, że słynne, znienawidzone przez uczniów opisy nadniemeńskiej przyrody, stanowią około 30 procent powieści. To dużo, ale nie szkodzi. Jeśli nie będziesz się spieszyć i uruchomisz wyobraźnię, przeniesiesz się w naprawdę niezwykły świat. Niemen jest piękny! Nieprzeciętny zmysł obserwacji Orzeszkowej w zestawieniu z piękną polszczyzną powinny zadziałać.

4. Wypunktuj powieść. Może się jednak zdarzyć, że mimo szczerych chęci nie pokochasz tej lektury. Trudno, twoje prawo. Zastanów się, co najbardziej cię w niej irytuje – wskaż w punktach dziesięć powodów, by nie czytać *Nad Niemnem*. I odwrotnie, jeśli czytanie powieści sprawiło ci przyjemność, zapisz w punktach jej zalety.

JAKA TO EPOKA?

POZYTYWIZM, UMOWNIE 1850-1890

Nad Niemnem – 1887





Mapa północnej części guberni grodzieńskiej z 1897 roku

5. Znajdź na mapie

Znajdź w Internecie mapę zachodniej części Białorusi i sprawdź położenie miejsc związanych z lekturą i jej autorką:

- **Grodzieńszczyzna** to tereny, które po unii lubelskiej (1569) przyłączono do Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Po rozbiorach trafiły pod zabór rosyjski, po I wojnie znalazły się znów w granicach Polski, po 1939 roku w ZSRR, a od 1991 roku są częścią Białorusi.
- **Grodno** – miasto, gdzie autorka spędziła 40 lat życia.
- **Niemen** – rzeka przepływająca przez Białoruś i Litwę.

CZAS JAK RZKA...

A czas jak rzeka, jak rzeka płynie, unosząc przeszłość dawnych dni – śpiewał niegdyś... nomen omen Niemen (Czesław). A Niemen w powieści? Płynie jak przed wiekami, łącząc przeszłość z teraźniejszością, symbolizując bieg ludzkiego życia, niesie ukojenie kolejnym pokoleniom. Nadniemeńska okolica to mała ojczyzna bohaterów.

Nawet jeśli masz zamiar konsekwentnie omijać opisy przyrody, zaznaczaj fragmenty, w których pojawia się Niemen. Zastanów się, dlaczego w tym, a nie innym miejscu. Może wpadniesz na jakiś ciekawy trop?

- **Bohatyrowicze** – mała wioska istniejąca do dziś. W powieści – zaścianek, w którym mieszka schłopiała szlachta. W pobliżu przetrwał grób Jana i Cecylii, który w *Nad Niemnem* odgrywa doniosłą rolę.
- **Miniewicze** – pierwowzór powieściowego Korczyna. Niegdyś znajdował się tam majątek Kamińskich, przyjaciół Orzeszkowej, u których spędzała letnie tygodnie. To właśnie tu pracowała nad powieścią. W pobliżu tej miejscowości przetrwały grób Jana i Cecylii oraz mogiła powstańca.
- **Milkowszczyzna** – tu urodziła się Eliza Orzeszkowa z domu Pawłowska.

6. Podczas lektury zwróć szczególną uwagę na legendę o Janie i Cecylii opowiadaną przez Anzelma Bohatyrowicza oraz na opis mogiły.

7. Przypomnij sobie hasła polskich pozytywistów:

- **praca organiczna** – jednoczesna praca we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Zakładała równomierny rozwój wszystkich dziedzin gospodarki; w praktyce miało to oznaczać tworzenie nowych miejsc pracy, rozwój przemysłu, handlu, rzemiosła, rolnictwa.
- **praca u podstaw** – praca wśród najuboższych, której celem jest wydzwignięcie ich z nędzy materialnej i duchowej. Wymagało to walki z analfabetyzmem, szerzenia oświaty, higieny, poprawy warunków materialnych (zwróć uwagę na poglądy Witolda Korczyńskiego, działalność filantropijną pani Andrzejowej, obserwacje i plany Justyny).
- **emancypacja kobiet** – postulat zwiększenia udziału kobiet w życiu społecznym, zapewnienia możliwości pracy, dostępu do edukacji, która pozwoliłaby im na zdobycie zawodu i samodzielne utrzymanie się (przeanalizuj sytuację postaci kobiecych w *Nad Niemnem* – Justyny, Teresy Plińskiej, a także model wychowania i edukacji młodych Darzeckich i Leonii Korczyńskiej. Oceń je pod kątem przygotowania do samodzielnego życia).
- **kult wiedzy i związany z nim rozwój nauki** – zwróć uwagę na postawę i ideały Witolda Korczyńskiego.

8. Czytaj *Nad Niemnem* przez pryzmat światopoglądu epoki pozytywizmu. Przypomnij sobie pojęcia:

- **scjentyzm** – kult wiedzy, nauki i rozumu; przeświadczenie, że nauka powinna być oparta na doświadczeniu i rozumowaniu.
- **organicyzm** – pogląd zakładający istnienie analogii między światem przyrody i społeczeństwem. Społeczeństwo to organizm, którego sprawne funkcjonowanie zależy od „zdrowia” poszczególnych organów (instytucji społecznych i in.).
- **ewolucjonizm** – pogląd, zgodnie z którym rzeczywistość podlega ciągłej zmianie (proces), a rządzą nią uniwersalne prawa. Istotą ewolucji są rozwój i postęp.
- **praktycyzm** – stawianie sobie celów możliwych do osiągnięcia i wytyczanie konkretnych dróg realizacji tych celów.
- **utilitaryzm** – zasada użyteczności; wszystkie dziedziny działalności człowieka powinny mieć charakter użyteczny, czyli użyteczny. Działanie jednostki ma przynosić pożytek społeczeństwu.